

Matko Botić

Oni (koji su nekad bili mi)

Dubravko Mihanović
Prolazi sve

Redatelj:
Oliver Frlić

Dramsko kazalište Gavelle

Praizvedba:
7. siječnja 2012.

Početakom sedamdesetih godina prošlog stoljeća kanadski kantautor Neil Young kupio je ranč u Kaliforniji na kojem je živio vremenšni upravitelj imanja sa svojom suprugom. Druživši se sa starcem tada vrlo mladi Young napisao je jednu od svojih najpoznatijih pjesama koja počinje riječima: *Old man look at my life, I'm a lot like you were*. Dubravko Mihanović nešto je stariji od Younga početkom sedamdesetih, ali početni stihovi spomenute pjesme mogli bi poslužiti kao ključ za iščitavanje njegove drame *Prolazi sve*, ali i kao početna premisa scenske postavke tog komada u režiji Olivera Frlića. Relativno mladi pisac i uvjetno rečeno mladi redatelj (na hrvatskoj kulturnoj sceni pubertet kopni oko četrdesetpete), s mladim dijelom ansambla zagrebačkog Gavelle napravili su predstavu koja kao da zrcali Youngovu spoznaju o prolaznosti – koliko se u kulturi diktature mladosti može naučiti o sebi promatrajući starost?

Po onome što se moglo vidjeti na sceni Gavelle, rečena Mihanovićeva drama (ili bar ono što je od drame ostalo u Frlićevoj scenskoj adaptaciji) nikako nije *pièce bien faite*, a povremeni bljeskovi toplih životnih situacija mnogo su upečatljiviji od neprecizno izmjerene dramaturške *statike* cjeline. Mihanović priču o Franji Rožić, istinoljubivoj i hrabroj ženi koju život nije mazio, počinje doslovno *ab ovo*, od rođenja i u nekoliko ovlaš naznačenih krokija sjenča društveni kontekst i intimne kalvarije, mladenaštvo i zrelost, da bi se tek u drugoj polovici komada skoncentrirao na ono što mu je najvažnije – Franjinu retrospekciju i suživot s generacijski bliskim ljudima u staračkom domu, na kraju puta. Mihanović i Frlić *Prolazi sve* počinju *sidranovski*, s koreografičkim ustašama, raspejvanim partizanima i na brzinu izvedenim dramskim zapletom kojim pisac svoju Franju pretvara u žensku verziju Sidranova Mehmeda Zolja, da bi sav taj groteskni povijesni galimatijas nasilno prekinuo stvarnosnim gorkim humorom

Ivana Roščić, Barbara Nola, Amar Bukvić, Jelena Miholjević, Sven Medvešek

svakodnevice staračkog doma i njegovih stanovnika. Ta dva kompleksa dodatno su razdvojena i bitno drukčijim režijskim postavkama, kao i širenjem fokusa na ostale likove u dijelu radnje u staračkom domu pa umjesto da prvi svojim sadržajem nadopunjuje atmosferu drugog, iz gledališta se vide dvije zasebne cjeline, neprecizno spojene po sredini. Izrečene primjedbe na dramsku strukturu predloška ipak nisu odviše naškodile kvaliteti same predstave i to prvenstveno zbog visoke zanatske razine i emotivne popudbine kojima su oba "nastavka" tog komada režijski realizirana.

Odmaknuvši se od strukture i približavajući se onome što je *pjesnik htio reći*, stvari postaju zanimljivije i sadržajnije – Mihanović s *Prolazi sve* nije isporučio savršeno zapaki-

Mladi, zainteresirani glumački ansambl Gavelle zdušno je prionuo na rad s redateljem koji im je generacijski i svjetonazorski blizak pa su se izvedbeni doprinosi na kraju pokazali kao još jedna neupitna kvaliteta predstave.

rani dramaturški proizvod kao s nagrađivanom *Žabom*, ali su pitanja koja iz komada proizilaze jednako bolna i aktualna. Mihanovićeva Franja je majka, baka, žena i sestra kakvu svi imaju (ili bar misle da imaju), osoba čvrstih moralnih načela i gorke prošlosti, žena koju život nije mazio, ali koja usprkos tome, čak i kad je okupana vlastitom nemoći pronalazi snagu za zainteresirani pogled prema

Jelena Miholjević, Ksenija Pajić, Filip Križan, Amar Bukvić, Barbara Nola, Enes Vejzović, Ivana Roščić, Dijana Vidušin

Mihanović s *Prolazi sve* nije isporučio savršeno zapakirani dramaturški proizvod kao s nagrađivanom *Žabom*, ali su pitanja koja iz komada proizilaze jednako bolna i aktualna. Malo će tko negirati uvjerljivost gorčine koja proizlazi iz luckastih dijaloga staraca ostavljenih da umru u kontroliranim uvjetima. Mihanovićeva literatura, kao i Youngova pjesma s početka teksta, iz pozicije čovjeka koji još ima vremena svrdla upravo po toj rani pitajući: Što kad više nikom ne budeš trebao?

bližnjem, ako ne i nešto više. Iako bi mrzovoljniji gledatelj prvi dio predstave mogao okarakterizirati egidom Oca na službenom putu za siromašne, a u drugom bi ponekom namćoru moglo zasmetati gubljenje ritma na neprecizno postavljenom zapletu u plesnoj dvorani staračkog doma, malo će tko negirati uvjerljivost gorčine koja proizlazi iz luckastih dijaloga staraca ostavljenih da umru u kontroliranim uvjetima. Pišćeva Franja u tom šarolikom staračkom cirkusu uglavnom samo stoji po strani, a sva nago-milana bol ekspodira tek u snolikom, duhovitom susretu sa Čukom koji govori pa ta scena figurira kao emotivno središte cijele predstave. Vi gnjavite i sebe i druge, s tim: *Kamo idemo? Odakle dolazimo? Zašto smo ovdje? I? Saznali ste?*, pita Čuk staricu znajući odgovor. Ljudi, sebični kakvi jesu, najemotivnije reaguju kad u teatru osjete opasnost za vlastito dupe, a Mihanovićeva literatura, kao i Youngova pjesma s početka teksta, iz pozicije čovjeka koji još ima vremena svrdla upravo po toj rani pitajući: Što kad više nikom ne budeš trebao?

Oliver Frlijić najnagrađivaniji je redatelj u regiji i često spominjano ime u svakom razgovoru o novim, mladim redateljskim snagama pa su se nakon ZKM-a, &td-a i gotovo svake druge teatarske kuće koja nešto znači na ovim prostorima, i u Dramskom kazalištu Gavella napokon "odvažili" ponuditi mu suradnju. To se desilo tek kad se vodstvo te kuće poslije nekoliko zadnjih beogradskih i zagrebačkih uspješnica uvjerilo da ih mladi buntovnik neće ugristi ili pretući na jednom od pokusa, budući da dvije recentne predstave, *Mrzim istinu* Teatra &td i *Otac na službenom putu* beogradskog Ateljea 212, ne provociraju u onom najdoslovnijem "frljićevskom" smislu poput *Turbo-folka* ili *Bakhi*. Pritom je smiješno, gotovo dirljivo kako u vrednovanju Frlijićeva opusa glavnina argumenata ide u smjeru lauda provokaciji, buci i bijesu, dok se pritom ne uvida

Nije Frljić najbolji redatelj svoje generacije samo zato jer voli (i ima muda) provocirati, nego prije svega zbog činjenice da je najvještiji dramaturg među svojim kolegama. Frljić i kazalište su se izgleda privremeno pomirili pa u zadnjih nekoliko projekata pušta po strani pankersku težnju za rušenjem okvira i posvećuje se kompetentnoj teatralizaciji problema koje osjeća kao svoje.

ono što je toliko očito – nije Frljić najbolji redatelj svoje generacije samo zato jer voli (i ima muda) provocirati, nego prije svega zbog činjenice da je najvještiji dramaturg među svojim kolegama i zbog toga što iza svake njegove predstave uz srce stoji i nezanimariva količina zanatske izvrsnosti. Nakon bespoštedne, iscrpljujuće borbe s teatarskim konvencijama, Frljić i kazalište su se izgleda privremeno pomirili pa u zadnjih nekoliko projekata pušta po strani pankersku težnju za rušenjem okvira i posvećuje se kompetentnoj teatralizaciji problema koje osjeća kao svoje – rekonstrukciji odnosa u vlastitoj obitelji u *Mrzim istinu* i zahvaćanju šire povijesno društvene slike u *Ocu na službenom putu*. *Prolazi sve* u tom kontekstu izgleda kao prirodan nastavak tog ciklusa, u kojem od privatnog i društvenog dolazi do metafizičkog, propitujući, jalovo i dirljivo poput junakinje iz drame, smisao života i ostale velike riječi malog dometa.

Frljić se pritom morao pošteno oznojiti da bi Mihanovićevu klimavu dramatiku postavio u čvrst i primamljiv sceniski okvir, prije svega smišljajući načine kako da gomilu skicoznih, tipskih likova opravda u vijugavoj narativnoj liniji komada. Umjesto da tekst prilagođava svojoj redateljskoj viziji, Frljić je u maniri iskusnog profesionalca svoj redateljski rukopis podredio predlošku pa je krajnji rezultat heterogena cjelina koja isključava u grotesku kad dramski zaplet skreće u nebranjivu banalnost, ali se zna vratiti u toplu, diskretnu tragikomediju u trenucima kada drama ima nešto bitno za reći. Vođen deduktivnim dramskim zapletom, u kojem se od društvene tektonike polovice dvadesetog stoljeća zbivanja zgušnjavaju u intimni mir nemoćne starice na početku dvadeset i prvog vijeka, redatelj otvara priču ponavljanjem rješenja iz spomenutog *Oca na službenom putu*, stvarajući koreografirani crnohumorni

slapstick u grupnim scenama Franjina rođenja, njenog seksa u partizanima, ustaškog prijetećeg plesa i apsurdne bolničke atmosfere prilikom rađanja Franjina djeteta. Sve nabrojane scene umnogome su profitirale Frljićevim duhovitim tretmanom, za što je uvelike zaslužna glazba Frana Đurovića te izvrsna, odmjerena koreografija Irme Omerzo, ali se prijelaz iz grotesknog početka u intimni, klaustrofobični kraj ipak nije mogao izvesti bez vidljivih šavova. U nastavku predstave groteska se povlači pred sporadičnim naletima dramskih akcenata, što Frljić poštuje i zaokreće kormilo prema stišanoj, humornoj drami pa se *Prolazi sve* u Gavelli gasi poput ljudskog života, sa sve manje euforije i sve više introspekcije. Mihanovićevo dramsko pismo, u slučaju najuspješnijih drama (*Bijelo, Žaba*), uvijek je najbolje podnosilo nevidljivu, režijsku ruku koja bi samo usmjerila glumce da "pročitaju" radnju. Najnoviji komad bez inteligentnog i maštovitog redateljskog rukopisa nema prevelike šanse na kazališnoj sceni pa je prava sreća što se tog posla na praznoj pozornici latio netko dorastao tom zadatku.

Mladi, zainteresirani glumački ansambl Gavelle zdužno je prionuo na rad s redateljem koji im je generacijski i svjetonazorski blizak pa su se izvedbeni doprinosi na kraju pokazali kao još jedna neupitna kvaliteta predstave. Jelena Miholjević savršen je izbor za Franju, s idealnim omjerom blagosti kojom zrači i energije koju s lakoćom oslobađa kad ustreba pa je njena *bildungs* uloga izrađena bez emocionalnih i gestualnih viškova, usmjerena na bitno, precizna i dirljiva. Svojim se duhovitim minijaturama i začudnom, smireno-onostranom kreacijom svemogućeg Čuka nametnuo i Sven Medvešek, koji je s glavnom glumicom činio par najspremnijih za brzinske prijelaze iz povišenog geđa u hladni tuš stvarnosnog čemera. Filip Križan u ulozi voditelja plesnih večeri u staračkom domu predstavio se kao glumac s iznimnim osjećajem za doiranje komike, ni u jednom trenutku ne prelazeći jedva vidljivu granicu između satire i karikature, što se može reći i za odgovoran, minuciozan rad Amara Bukvića na gorkoslatkoj ulozi starca Nasera Idrizija. Ksenija Pajić točna je i duhovita u naletima histerije ravnateljice doma za starije i nemoćne, a Dijana Vidušin je u vrlo kratkom vremenu, u tek nekoliko scena uspjela ocrtati složeni psihološki profil starice koja je užasnuta spoznajom da gubi

Jelena Miholjević, Ivana Roščić, Ksenija Pajić, Janko Rakoš, Enes Vejzović, Dijana Vidušin

razum. Ivana Roščić očigledno je uživala u šarmantnoj kreaciji religiozne babe, a i Antonija Stanišić Šperanda, Janko Rakoš, Barbara Nola i Enes Vejzović su u svojim ulogama uspješno tražili emotivno zahtjevne punktove, na granici humora i očaja.

Dubravko Mihanović u najboljim trenucima svojih drama piše rečenice koje bi izgovorene u svakodnevnom kontekstu zvučale patetično, ali čovjeka u publici znaju uhvatiti nespornom za *cinizam naš svagdašnji* pa zazvuče neka-ko bolno iskreno i razotkrivajuće iscjeliteljski. Evo na primjer, savjet brbljave ptice jednoj starijoj ženi: *Ne govorite da ste svoje napravili. To ne možete znati. Radite, dok god ste tu*. Mladi ljudi okupljeni oko predstave *Prolazi sve*

U nastavku predstave groteska se povlači pred sporadičnim naletima dramskih akcenata, što Frljić poštuje i zaokreće kormilo prema stišanoj, humornoj drami pa se *Prolazi sve* u Gavelli gasi poput ljudskog života, sa sve manje euforije i sve više introspekcije.

ispleli su oko tih rečenica scensko zbivanje vrijedno pažnje, govoreći, poput Younga u pjesmi s početka teksta, o starcima koji su nekad bili (kao) oni. Rad je to koji nije bez nedostataka, ali je obavljen iskreno, duhovito i srčano, što se na kraju, uzimajući u obzir galopirajuću entropiju naslova predstave, prepoznaje kao jedino što je uistinu bitno.